

Předpokládaný vývoj regulace výroby mléka v EU

Supposed development of milk production control in EU

Jindřich Kvapilík

Výzkumný ústav živočišné výroby Praha – Uhřetěves

Summary

The current system of the levy in the milk and milk products sector will be probably cancelled in 2015. For the efficient milk production after this term it is necessary to prepare appropriate measurements on levels of the EC, member states, and milk producers in time. The Czech Republic should, as well as other states, prepare suitable version of the milk quotas abolishment, which will be promoted at EC authorities.

Stávající stav regulace výroby mléka

Regulace garantovaného množství, resp. systém mléčných kvót, byla ve státech unie zavedena v roce 1984. Hlavními úkoly této regulace byly garance cen, omezení výroby mléka, stabilizace trhu s mlékem a mléčnými výrobky a snížení nákladů na řízení trhu. Z hodnocení aktuální situace u komodity „mléko a mléčné výrobky“ se jeví plnění většiny předpokládaných úkolů a cílů z různých důvodů jako nedostatečné. Značná variabilita nákupních cen mléka mezi státy EU-15 (např. 25,70 € ve Velké Británii až 32,20 € za 100 kg ve Finsku v roce 2004) signalizuje omezenou garanci cen mléka. O nedostatečné regulaci výroby svědčí nadprodukce (cca 17 %, to je 23 mil. tun v EU vyrobeného mléka se dostává na trh s dotacemi z rozpočtu EU). Např. **Richarts (2006)** odhaduje pro rok 2006 ve státech EU-25 převis výroby nad spotřebou u másla na 230 tis. tun (10,7 %), u sýrů na 430 tis. tun (4,9 %), u sušeného odstředěného mléka na 200 tis. tun (16,8 %) apod. Vysoké náklady na řízení trhu s mlékem (na rok 2005 rozpočet 3 805 mil. €, to je cca 108 mld. Kč a 0,83 Kč na kg kvóty) se např. za období 1998 až 2005 zvýšily o cca 850 mil. € a 28,5 %. S fungováním kvót je spojena poměrně vysoká administrativní náročnost, ceny převáděných kvót zvyšují náklady na výrobu mléka.

Jednu z funkcí, kterou kvóty plní úspěšně, je regulace výroby v jednotlivých státech. V důsledku odvodů se daří součet národních kvót dlouhodobě plnit s malým kolísáním na 100 %. Z hlediska především nových členských států unie je za závažný problém možno považovat skutečnost, že stanovené národní kvóty v mnoha případech fixují obtížně zdůvodnitelné značné rozdíly v objemu národních kvót, a to i mezi státy se srovnatelnými přírodními a výrobními podmínkami k výrobě mléka (tab. 1).

Tab. 1 Kvóty mléka na ha zemědělské půdy ve vybraných státech

Ukazatel	Nizoz.	Belgie	Něm.	EU-15	ČR	EU-10	Polsko	Mad'.
kvóta kg/ha	5 785	2 390	1 647	931	746	556	555	339
index	621	257	177	100	80	60	60	36

Omezení volné soutěže systémem kvót má často za následek i omezování rozvoje perspektivních a efektivnějších způsobů výroby mléka na podnikové i národní úrovni.

Výroba mléka do roku 2015

Výrobu mléka do roku 2015, to je po dobu platnosti systému kvót, bude ovlivňovat řada faktorů. Za hlavní lze považovat následující dopady reformy společné zemědělské politiky (SZP) a výsledky jednání se světovou obchodní organizací (WTO):

- oddělení přímých plateb od produkce;
- snížení intervenčních cen másla (o 25 %) a sušeného odstředěného mléka (o 15 %), které by mělo mít za následek pokles nákupních cen mléka o cca 20 %. Hlavním cílem tohoto opatření je přizpůsobení tržních cen mléčných výrobků z EU cenám světovým, resp. usnadnění odbytu mléčných výrobků z EU na světových trzích;
- zavedení přímých plateb na kg kvóty mléka s cílem snížení dopadů poklesu cen mléka na prvovýrobce a jejich začlenění do „podnikové“ prémie;
- navýšení kvót mléka pro státy EU-15 o 1 492 tis. tun (1,25 %) v období let 2004/05 až 2008/09 uvedené v Nařízení rady čís. 1788/2003, které může mít negativní vliv na vývoj nákupních cen mléka v některých státech unie;
- odbourání veškerých exportních dotací a podpor do roku 2013. Toto opatření bude mít zřejmě za následek obtížnější uplatnění mléčných výrobků pocházejících z EU na světových trzích a tlak na další snížení jejich tržních cen;
- usnadnění přístupu třetích zemí na trh unie snížením dovozních cel o cca 50 % do roku 2013 (**Feiter 2006**). Rovněž toto opatření může mít za následek zhoršení situace na trhu s mlékem a mléčnými výrobky v rámci EU.

Předpokládaný vývoj regulace výroby mléka po roce 2015

V důsledku omezeného plnění původně stanovených úkolů systémem kvót, reformy SZP, jednání s WTO a některých dalších vlivů se řada zahraničních expertů shoduje v názoru, že regulace produkce mléka kvótami je po roce 2015 nepravděpodobná. Prezident Německého svazu zemědělců **Sonnleitner** na „mléčném fóru“ v březnu 2006 v Berlíně konstatoval, že na základě tržně-politických rámcových podmínek, aktivit komise EU, názoru nových členských států a usnesení Spolkové rady je zachování systému kvót mléka po roce 2015 považováno za nemožné. Podle **Schmidta (2006)** je prodloužení systému kvót mléka po roce 2015 z několika důvodů nepravděpodobné. Patří mezi ně např. skutečnost, že nové členské státy budou požadovat navýšení nebo zrušení kvót, a že tendence ke zrušení systému kvót sílí i ve státech EU-15. Spolková rada Německa svým usnesením z 10.2.2006 požaduje ukončení systému kvót mléka nejpozději v roce 2015 a přijetí rozhodnutí o tomto kroku v období 2008 až 2009.

Desetileté období do očekávaného zrušení kvót v roce 2015 se jeví jako dostatečně dlouhé, a proto přípravy na ukončení tohoto systému nemusejí být v současné době považovány za aktuální. Vzhledem k politické závažnosti a možným dopadům tohoto kroku na všechny účastníky trhu s mlékem a mléčnými výrobky by mělo být o osudu kvót mléka rozhodnuto co nejdříve. V případě rozhodnutí o jejich zrušení bude nutno vyřešit některé problémy a záležitosti, mezi které patří např. **způsob regulace nebo zavedení plné liberalizace výroby mléka po zrušení kvót**. Podle **Schmidta (2006)** bude nutno alternativy ke zrušeným kvótám řešit na úrovni podniku, odvětví a státu. Řešení na úrovni podniku bude ve státech unie individuální. Může zahrnovat volnou produkci a dodávky mléka, smlouvy na dodávky, uplatnění různých modelů apod. Na úrovni odvětví budou ve státech unie využívány rozdílné varianty, např. dodávkové smlouvy aj. Na úrovni států budou pro výrobu mléka platit jednotná pravidla, která by mohla vymezovat dodávková práva, zachovat určitou vazbu na stávající systém apod.

Úplná liberalizace trhu s mlékem by zřejmě vyvolala zvýšení výroby a pokles cen mléka, určitá vazba na stávající systém kvót by mohla na další období „zafixovat“ některé obtížně zdůvodnitelné stávající rozdíly v národních kvótách mezi státy unie.

Odpovídající přístup bude vyžadovat problematika **cen kvót mléka**. Kvóty byly státům unie i výrobcům mléka přiděleny zdarma. Jejich převádění mezi výrobcí, resp. poptávka a nabídka, stanovuje jejich cenu. Např. v Německu byl 1 kg kvóty v březnu a v Dánsku v únoru 2006 prodáván v průměru za cca 14 Kč. Kvóty mléka v EU-25 dosáhnou v roce 2009 objemu kolem 140 mld. kg. Při ocenění 1 kg kvóty pouze 5 Kč by jejich cena dosáhla 700 mld. Kč. Jedná se o více než šestinásobek roční částky vydané na komoditu „mléko“ z rozpočtu unie v roce 2005. Při určitém „odškodnění“ by byly zvýhodněny státy s vyššími kvótami. Kvóty mohou být zrušeny bez náhrady.

Mezi další problémy vyžadující volbu optimálních variant lze zahrnout podnikové **přímé platby**, vazbu chovu dojnic na **programy rozvoje venkova a ochranu životního prostředí, dopady „přesunu“ výroby mléka** do regionů s příznivějšími přírodními a výrobními podmínkami, **zpracování mléka** (vyšší přidaná hodnota výrobků), podpora **domácí spotřeby** mléka a mléčných výrobků aj.

Závěr

Stávající situace a očekávaný vývoj trhu s mlékem v unii a ve světě, málo efektivní a ekonomicky náročná stávající regulace výroby mléka a názory specialistů signalizují zrušení kvót mléka v roce 2015. Stejně jako např. Německo by i ČR měla požadovat rozhodnutí o této záležitosti v co nejkratším termínu a připravit pro české chovatele výhodnou variantu rušení systému kvót mléka, kterou by prosazovala v orgánech unie. Dostatečně dlouhá doba do skončení stávajícího systému regulace výroby mléka by měla být využita k posílení budoucí pozice ČR v rámci EU u této významné komodity.

Literatura:

- RICHARTS, E.: EU- und Weltmilchmärkte 2005/06 - Lage und Aussichten. Sonderdruck 12. ZMP-Milchforum, S. 4-9, Berlin 2006.
- FEITER, F.-J.: Rahmenbedingungen für die Milchproduktion – Veränderungen nach WTO-Verhandlungen. Vortrag-Kurzfassung, Tagungsmappe, 12. ZMP-Milchforum, Berlin 2006.
- SONNLEITNER, G.: Slavnostní projev u příležitosti zahájení mezinárodní konference „12. ZMP-Milchforum“, Berlin 2006.
- SCHMIDT, R.: Zukunft der Milchquotenregelung. Přednáška „12. ZMP-Milchforum“, Berlin 2006.

Příspěvek byl vypracován v rámci řešení projektu NAZV čís. 1G 46086